

Opleidingsniveau en burgerschap

Author(s)

Nieuwelink, Hessel

Publication date

2016

Document Version

Author accepted manuscript (AAM)

Published in

Maatschappij & Politiek

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Nieuwelink, H. (2016). Opleidingsniveau en burgerschap. *Maatschappij & Politiek*, 47(4), 12-13.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please contact the library: <https://www.amsterdamuas.com/library/contact>, or send a letter to: University Library (Library of the University of Amsterdam and Amsterdam University of Applied Sciences), Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Ontwikkelen van jonge democraten. Deel 2: Opleidingsniveau en burgerschap

Hessel Nieuwelink

In M&P staat een aantal artikelen over uitkomsten van mijn promotieonderzoek (longitudinaal onderzoek onder jongeren in het vmbo en vwo). In het vorige nummer (3/2016) is een beschrijving gegeven van denkbeelden van jongeren over democratie. Daar kwam naar voren dat jongeren in het vmbo en vwo beiden democratische besluitvorming prefereren, er verschillen bestaan welke vorm van besluitvorming zij de voorkeur voor hebben en dat er met name bij vwo'ers er een trend is richting het benadrukken van één aspect van democratische besluitvorming (besluiten bij meerderheid).

Een ander deel van dit onderzoek bouwt voort op deze resultaten. In de wetenschappelijke literatuur en in het publieke debat wordt momenteel sterk naar voren dat er op allerlei terreinen een kloof aan het ontstaan is tussen mensen met een hoog opleidingsniveau en mensen met een lager opleidingsniveau. Ook bij houdingen en denkbeelden over politiek, democratie en burgerschap bestaat daar een afstand – ook al is die verre van nieuw. In dit deel van het onderzoek vraag ik mij af hoe de denkbeelden van jongeren over burgerschap zich door de tijd heen ontwikkelen en of er daarbij verschillen bestaan voor opleidingstype. Voor deze vraag heb ik jongeren gevraagd naar drie centrale aspecten van burgerschap: maatschappelijke en politieke betrokkenheid, gerichtheid op het algemeen belang, en reflexieve meningsuiting.

Maatschappelijke en politieke betrokkenheid

Maatschappelijke en politieke betrokkenheid is een centraal onderdeel van goed burgerschap, daarover bestaat nauwelijks discussie. Wel bestaat er discussie over de vorm die die betrokkenheid moet krijgen. Zo zijn er liberale visies die inzet op basis van eigen belangen eerder benadrukken; communitaristische visies die vooral collectiviteiten en inzet in de civil society prefereren; en er zijn republikeinse visies die nadruk leggen op participatie in het politieke domein.

Onder de jongeren in dit onderzoek zijn er verschillende ontwikkelingspatronen herkenbaar rondom hun denkbeelden over participatie. De jongeren in het vwo vinden bijna allemaal dat participatie van groot belang is, dat mensen dat horen te doen en dat het politieke domein daar een belangrijk forum voor is en dit neemt naar mate zij ouder worden vooral toe. In hun ogen is het belangrijk dat mensen proberen om een rechtvaardige wereld te creëren en dat doe je vooral door binnen de politiek te participeren. Daarbij zien we bij deze jongeren vaker dat zij vinden dat actieve politieke participatie vooral geschikt is voor mensen met een hoog opleidingsniveau. Zij zijn in de ogen van deze jongeren beter in staat om de afwegingen te maken die in de politiek noodzakelijk zijn.

De jongeren in het vmbo laten een andere ontwikkeling zien. Zij vinden het belangrijk dat mensen zich inzetten voor de samenleving maar dat hoeft in hun ogen niet zozeer via de politiek te gebeuren. Sterker nog, zij vinden politieke participatie niet zo belangrijk en naar mate zij ouder worden, vinden minder jongeren dat politiek actief zijn belangrijk is. Het is vooral belangrijk dat je goed zorgt voor de mensen om je heen. Zorg ervoor dat mensen zich netjes gedragen, dat zij spullen opruimen en dat zij anderen niet pesten. Op die manier kan je een meer rechtvaardige wereld creëren, vinden deze jongeren. Voor zover politieke participatie nodig is, geldt dat in gelijke mate voor iedereen. Volgens hen betekent het niet dat als je goed kan leren je ook goede oordelen kunt vellen over de politiek.

Gerichtheid op algemeen belang

Een ander centraal aspect van burgerschap is de gerichtheid op het algemeen belang. Een vraag daarbij is dan hoe mensen denken dat het algemeen belang het beste gediend kan worden. Moeten alle perspectieven betrokken worden bij een zoektocht naar dat belang, is daarbij onderhandeling of dialoog van belang of gaat het vooral om het kijken naar de preferenties van de meeste mensen?

Ook hier vinden we verschillen voor jongeren van verschillende opleidingstypen. De jongeren in het vwo benadrukken in toenemende mate dat het bij het zoeken naar het algemeen belang toch vooral gaat om de wil van de meerderheid. Zeker wanneer de jongeren in de vierde klas zitten, menen zij dat een stemming moet bepalen welke keuze gemaakt moet worden. Voor veel van deze jongeren maakt het dan ook niet heel veel uit of het een situatie is in het dagelijks leven (zoals het klaslokaal), een besluit in het parlement of een beslissing is over vrijheidsrechten. Een toenemende groep van jongeren meent dat wanneer de juiste procedures zijn gevolgd, er een goed besluit genomen is. Dat is volgens hen ook het geval wanneer het gaat over vrijheidsrechten.

Onder vmbo'ers zien we weer een andere ontwikkeling. Ook zij vinden het belangrijk dat de meerderheid een rol speelt bij het bepalen van het algemeen belang maar zij vinden dat er met meer aspecten rekening gehouden moet worden, zeker als de onderwerpen van groot belang zijn. Zij menen dat ook getracht moet worden om overeenstemming te bereiken door te onderhandelen of door dialoog. In hun ogen moeten de belangen van zo veel mogelijk mensen meegenomen worden. Deze jongeren menen dat bij besluitvorming die raakt aan vrijheidsrechten, dat de meerderheid niet doorslaggevend is. Sommige vrijheden kan je volgens hen gewoon weg niet afschaffen. Die hebben we nou eenmaal, is hun idee.

Reflexieve vrijheid van meningsuiting

Een derde centraal aspect van burgerschap dat meegenomen is in het onderzoek betreft een reflexieve vrijheid van meningsuiting. Dit gaat over het belang dat mensen hun mening kunnen uiten maar dat tegelijkertijd rekening gehouden wordt met hoe de boodschap valt bij anderen.

Net als bij het zoeken naar het algemeen belang vinden wij hier dat jongeren in het vwo in toenemende mate nadruk leggen op procedures. Mensen moeten hun mening kunnen geven want dat is nou eenmaal waar de vrijheid van meningsuiting over gaat. Bij die overweging hoef je dan niet mee te nemen wat het voor anderen betekent. Bij vmbo'ers vinden we een andere tendens. Hoewel ook onder deze jongeren de vrijheid van meningsuiting erg belangrijk wordt gevonden, valt op dat deze jongeren naar mate zij ouder worden vaker benadrukken dat de gevoeligheden van anderen van groot belang zijn. Volgens enkelen is dat zelfs zo belangrijk dat sommige extreme meningen niet geuit zouden mogen worden. Mensen zouden bijvoorbeeld rekening moeten houden met seksuele voorkeuren van anderen of levensbeschouwelijke gevoeligheden. Als mensen dat niet doen, moeten zij hun mening maar niet uiten, menen die jongeren.

Staar je niet blind op opleiding

Daarmee laat dit onderzoek zien dat er onder jongeren verschillende ontwikkelingspatronen te zien zijn in hun burgerschapsopvattingen en dat deze lateren aan hun opleidingsniveau. Tegelijkertijd moet niet alleen op dit verschil blind gestaard worden. Ook in dit onderzoek hebben we bijvoorbeeld verschillende gevonden voor gender. Jongens legden in toenemende mate nadruk op procedurele aspecten terwijl meisjes meer inclusief redeneerden.

Verskillende preferenties voor burgerschap

Waar in de literatuur door sommige auteurs, soms impliciet, aangegeven wordt dat vooral de hoger opgeleiden de 'goede burgerschapshoudingen' zouden bezitten, laat dit onderzoek zien dat het voor deze jongeren een stuk genuanceerder ligt. De jongeren verschillen in hun preferenties voor burgerschap en dat loopt ook via de lijnen van de opleiding. Maar deze verschillen zijn niet zo zeer in termen van *beter* of *slechter* te duiden maar moeten vooral als *andere* voorkeuren gezien worden. Daarmee is dit een nuancering van kritische beschouwingen over het burgerschap van jongeren in met name het vmbo.

Hessel Nieuwelink (h.nieuwelink@hva.nl) werkt als docent-onderzoeker bij de lerarenopleiding maatschappijleer en het Kenniscentrum voor Onderwijs en Opvoeding van de Hogeschool van Amsterdam en is oud-redacteur van M&P.